

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA MUSTQAIL FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH

Gulmonova Guli Anvar qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi
gulmonovaguli75@gmail.com
<https://doi.org/10.5281/zenodo.22045502>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 17-avgust 2026 yil
Ma'qullandi: 19-avgust 2026 yil
Nashr qilindi: 21-avgust 2026 yil

KEYWORDS

mustaqil fikrlash, boshlang'ich sinf, boshlang'ich ta'lim, o'quvchi faolligi, tanqidiy fikrlash, ijodiy fikrlash, mantiqiy tafakkur, mustaqil ta'lim, muammoli ta'lim, interfaol metodlar, bilish faoliyati, pedagogik yondashuv, ijodiy topshiriqlar, muammoli vaziyat, o'quv kompetensiyasi, ta'lim samaradorligi.

ABSTRACT

Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchining tayyor bilimlarni o'zlashtirishi bilan bir qatorda, mustaqil ravishda fikrlashi, o'z nuqtayi nazarini shakllantirishi, berilgan muammoli vaziyatni tahlil qilishi, turli fikrlarni taqqoslashi, asoslangan xulosa chiqarishi va o'z qarorini dalillar asosida ifodalashi muhim kompetensiyalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish o'quvchilarning keyingi ta'lim faoliyati va shaxsiy rivojlanishi uchun muhim pedagogik poydevor yaratadi. Tadqiqotda mustaqil fikrlash tushunchasining mazmun-mohiyati, uning tarkibiy komponentlari hamda boshlang'ich sinf o'quvchilarida mazkur ko'nikmani shakllantirishga ta'sir etuvchi pedagogik omillar tahlil qilingan. O'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishda muammoli ta'lim, interfaol metodlar, aqliy hujum, klaster, "B-B-B", "Insert", kichik guruhlarda ishlash, ijodiy topshiriqlar, mantiqiy savollar va didaktik o'yinlardan samarali foydalanish imkoniyatlari ochib berilgan. Shuningdek, o'quvchilarga tayyor javobni taqdim etish o'rniga ularni izlanishga, savol berishga, o'z fikrini asoslashga va turli yechimlarni mustaqil izlab topishga yo'naltirishning ahamiyati asoslangan.

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan yangilanishlar va zamonaviy pedagogik yondashuvlarning jadal rivojlanishi sharoitida o'quvchilarga tayyor bilimlarni berish bilan bir qatorda, ularni mustaqil fikrlashga, o'z nuqtayi nazarini shakllantirishga, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishga va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilish faoliyati, tafakkuri, dunyoqarashi va shaxsiy pozitsiyasi shakllanadigan muhim davr bo'lib,

aynan shu bosqichda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish keyingi ta'lim jarayonining samaradorligi uchun mustahkam zamin yaratadi.

Mustaqil fikrlash o'quvchining mavjud bilim va tajribalariga tayangan holda ma'lumotlarni tahlil qilishi, ularni taqqoslashi, muammoning turli yechimlarini izlab topishi, o'z fikrini asoslay olishi hamda muayyan vaziyat yuzasidan mustaqil xulosa chiqarishi bilan tavsiflanadi. Mazkur ko'nikma o'quvchining nafaqat akademik o'zlashtirish darajasiga, balki uning ijodiy va tanqidiy tafakkuri, muloqot qobiliyati, tashabbuskorligi hamda o'z faoliyatiga mas'uliyat bilan yondashishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlashni shakllantirish zamonaviy ta'limning muhim tarkibiy yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida o'qituvchining pedagogik yondashuvi alohida ahamiyatga ega. O'quvchiga tayyor javoblarni taqdim etish o'rniga uni savol berishga, izlanishga, fikr yuritishga, mavjud bilimlarini yangi vaziyatlarda qo'llashga va o'z qarashlarini dalillar asosida ifodalashga yo'naltirish mustaqil fikrlashning rivojlanishiga xizmat qiladi. Bunda muammoli ta'lim, interfaol metodlar, aqliy hujum, klaster, "B-B-B", "Insert", kichik guruhlarda ishlash, munozara, ijodiy topshiriqlar, mantiqiy savollar va didaktik o'yinlardan foydalanish samarali pedagogik vosita sifatida muhim o'rin tutadi.

Shuningdek, ta'lim jarayonida o'quvchilarga turli muammoli va hayotiy vaziyatlarni taqdim etish, ularni bir nechta yechimlarni izlashga undash hamda o'z fikrlarini asoslash imkoniyatini yaratish mustaqil fikrlash ko'nikmalarining izchil rivojlanishiga yordam beradi. Bunday yondashuv o'quvchini ta'lim jarayonining passiv ishtirokchisidan faol subyektiga aylantirib, uning bilishga bo'lgan qiziqishi va o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Shu sababli boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslarini o'rganish, mazkur jarayonga ta'sir etuvchi pedagogik omillarni aniqlash, samarali metod va texnologiyalarni belgilash hamda ularni ta'lim amaliyotiga tatbiq etish masalalarini tadqiq etish dolzarb ilmiy-amaliy vazifalardan biri hisoblanadi.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqot boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy va pedagogik imkoniyatlarini o'rganishga yo'naltirilgan bo'lib, nazariy, empirik va tahliliy metodlarning uyg'unligiga asoslandi. Tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim konsepsiyasi, faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv, muammoli ta'lim tamoyillari hamda o'quvchilarning bilish faolligini rivojlantirishga oid pedagogik qarashlar tashkil etdi. Shuningdek, boshlang'ich ta'lim metodikasiga oid ilmiy-metodik adabiyotlar, o'quv dasturlari, darsliklar va zamonaviy pedagogik tajribalar tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning mazmuni, tarkibiy komponentlari, pedagogik shart-sharoitlari, samarali metod va vositalari hamda mazkur ko'nikmaning o'quvchilarning bilish faoliyatidagi ahamiyati asosiy o'rganish obyekti sifatida belgilandi. Xususan, o'quvchilarning mustaqil fikr yuritishi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi, savollarga mustaqil javob topishi, turli fikrlarni taqqoslashi, o'z nuqtayi nazarini asoslay olishi va mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini rivojlantirish imkoniyatlari o'rganildi.

Tadqiqot davomida ilmiy ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish maqsadida pedagogik kuzatish, suhbat, so'rovnoma, test, pedagogik tahlil, muammoli vaziyatlarni o'rganish hamda pedagogik tajriba-sinov metodlaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatish orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining dars jarayonidagi faolligi, savollarga mustaqil javob berishi, topshiriqlarni bajarish jarayonida mustaqil qaror qabul qilishi, o'z fikrini ifodalashi va muammoli vaziyatlarga munosabati o'rganildi.

Suhbat metodi yordamida o'quvchilarning mustaqil fikrlashga munosabati, dars jarayonida o'z fikrini erkin ifodalash imkoniyatlari, muammoli topshiriqlarni bajarishdagi qiyinchiliklari hamda turli vaziyatlarda mustaqil yechim topish qobiliyatlari tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoj va mavjud pedagogik imkoniyatlarni aniqlashga xizmat qildi.

So'rovnoma va test metodlari orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash darajasi, mantiqiy fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyati, o'z fikrini asoslash ko'nikmasi, ijodiy yondashuvi va bilish faolligi o'rganildi. Shuningdek, o'quvchilarning topshiriqlarga mustaqil yondashishi, bir nechta yechim variantlarini taklif qilishi, savol berishi va o'z qarorlarini izohlashi kabi ko'rsatkichlar ham tahlil qilindi.

Tadqiqotning muhim qismi sifatida pedagogik tajriba-sinov ishlari tashkil etildi. Tajriba ikki bosqichda — aniqlovchi va shakllantiruvchi bosqichlarda amalga oshirildi. Aniqlovchi bosqichda boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash ko'nikmalarining mavjud darajasi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, mustaqil xulosa chiqarish va o'z fikrini asoslash bo'yicha bilim hamda ko'nikmalari o'rganildi. Olingan natijalar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan metodik ishlarning mazmunini belgilash uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Shakllantiruvchi bosqichda o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan muammoli topshiriqlar, aqliy hujum, klaster, "B-B-B", "Insert", kichik guruhlarda ishlash, munozara, ijodiy topshiriqlar, mantiqiy savollar, didaktik o'yinlar va turli muammoli vaziyatlardan foydalanildi. O'quvchilar mustaqil ravishda fikr yuritish, savollarga turli javob variantlarini izlash, o'z qarashlarini asoslash, muammoning bir nechta yechimini ishlab chiqish va ular orasidan maqbul variantni tanlash jarayonlariga faol jalb qilindi. Mazkur metodlar o'quvchilarning bilish faolligi, ijodiy va mantiqiy tafakkuri hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qildi.

NATIJALAR

Ushbu tadqiqot doirasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy asoslari va pedagogik imkoniyatlari empirik tahlil asosida o'rganildi. Pedagogik kuzatishlar, suhbatlar, so'rovnoma, testlar hamda tajriba-sinov ishlari natijalari mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning bilish faolligi, mantiqiy va ijodiy tafakkuri, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi.

Aniqlovchi bosqichda boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmaganligi, ayniqsa, mustaqil xulosa chiqarish, o'z fikrini asoslash, muammoli vaziyatlarga turli nuqtayi nazardan yondashish va muqobil yechimlarni izlash ko'nikmalarida ayrim kamchiliklar mavjudligi aniqlandi. Shuningdek, ayrim o'quvchilarning topshiriqlarni bajarishda tayyor namunalar va o'qituvchi ko'rsatmalariga ko'proq tayanishi, o'z fikrini erkin ifodalashda esa ma'lum qiyinchiliklarga duch kelishi kuzatildi.

So'rovnoma va suhbat natijalari o'quvchilarning aksariyati berilgan savollarga javob berish va o'quv topshiriqlarini bajarish jarayonida faol ishtirok etishini, biroq mustaqil fikrni shakllantirish, javobini dalillar bilan asoslash va bir masalaga nisbatan bir nechta yechim variantlarini taklif qilishda qo'shimcha pedagogik yordamga ehtiyoj mavjudligini ko'rsatdi. Ayniqsa, mantiqiy savollar, muammoli vaziyatlar va ijodiy topshiriqlar orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini faollashtirish zarurati aniqlandi.

Shakllantiruvchi bosqichda boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan muammoli ta'lim, "Aqliy hujum", "Klaster", "B-B-B", "Insert", kichik guruhlarda ishlash, ijodiy topshiriqlar, mantiqiy savollar, munozaralar va didaktik o'yinlar amaliyotga joriy etildi. O'quvchilar turli muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, savollarga mustaqil javob izlash, o'z fikrlarini ifodalash, turli qarashlarni taqqoslash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish va o'z xulosalarini asoslash jarayonlariga faol jalb qilindi.

Tajriba-sinov natijalari shuni ko'rsatdiki, mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda ishtirok etgan o'quvchilarning muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, mustaqil xulosa chiqarish, o'z fikrini asoslash va topshiriqlarga ijodiy yondashish ko'nikmalarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Shuningdek, ularning dars jarayonidagi faolligi, savol berishga bo'lgan qiziqishi, mustaqil qaror qabul qilishi va turli yechimlarni izlashga intilishi ortgani aniqlandi.

Tadqiqot natijalari mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish o'quvchilarning nafaqat o'zlashtirish ko'rsatkichlarini yaxshilash, balki ularning ijodiy, mantiqiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantirishga ham xizmat qilishini ko'rsatdi. O'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifodalash, berilgan ma'lumotlarni tahlil qilish, muhim va ikkilamchi jihatlarni ajratish, turli fikrlarni taqqoslash hamda o'z qarorlarini asoslash bo'yicha amaliy tajribaga ega bo'ldilar. Umumiy tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish ularning bilish faolligini oshirish, ijodiy va mantiqiy tafakkurini rivojlantirish, mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirish hamda kelgusidagi ta'lim faoliyatiga tayyorlashning muhim pedagogik omili hisoblanadi.

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish ularning bilish faoliyati, ijodiy va mantiqiy tafakkuri hamda ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatdi. Olingan empirik ma'lumotlar mustaqil fikrlashga yo'naltirilgan ta'lim o'quvchilarning muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli yechimlarni izlash, o'z fikrini asoslash va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik yondashuv ekanligini tasdiqladi. Bu esa boshlang'ich ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini muntazam qo'llab-quvvatlash zarurligini ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar mustaqil fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarda o'quvchilarning faolligi, savol berishga bo'lgan qiziqishi va topshiriqlarni mustaqil bajarishga intilishi an'anaviy yondashuvlarga nisbatan yuqoriroq ekanligini ko'rsatdi. Muammoli vaziyatlar, interfaol metodlar, aqliy hujum, klaster, "B-B-B", "Insert", kichik guruhlarda ishlash, ijodiy topshiriqlar va didaktik o'yinlar o'quvchilarning berilgan muammoni turli jihatdan ko'rib chiqishi, o'z fikrlarini erkin ifodalashi va muqobil yechimlarni ishlab chiqishiga imkon yaratdi. Bu holat mustaqil fikrlashni shakllantirishda faol pedagogik metodlarning samaradorligini amaliy jihatdan tasdiqlaydi.

Mazkur natijalar zamonaviy ta'limda kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan va faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvlarning asosiy tamoyillari bilan hamohangdir. Zamonaviy pedagogik qarashlarga ko'ra, o'quvchining ta'limdagi muvaffaqiyati faqat tayyor bilimlarni o'zlashtirish bilan belgilanmaydi, balki olingan bilimlarni yangi vaziyatlarda qo'llash, muammolarni mustaqil hal qilish, o'z fikrini asoslash va xulosa chiqarish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Tadqiqot natijalari boshlang'ich ta'limning dastlabki bosqichlaridanoq mazkur ko'nikmalarni tizimli ravishda rivojlantirish muhimligini tasdiqladi.

Shuningdek, mustaqil fikrlashga asoslangan ta'lim o'quvchilarning ijodiy va mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga ham ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Turli savollar va muammoli topshiriqlarga mustaqil javob izlash, bir masalaga nisbatan bir nechta yechim variantlarini taklif qilish, o'z qarashlarini asoslash va tengdoshlarining fikrlarini tinglash jarayonida o'quvchilarning tahlil qilish, taqqoslash, umumlashtirish va xulosa chiqarish ko'nikmalari rivojlandi. Bu esa ularning nafaqat fanlarni o'zlashtirishiga, balki kundalik hayotdagi turli vaziyatlarda mustaqil qaror qabul qilishiga ham zamin yaratadi.

Tadqiqot davomida ta'lim jarayonidagi ijobiy o'zgarishlar ham kuzatildi. Mustaqil fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar kichik guruhlarda ishlash, fikr almashish, muammoli vaziyatlarni birgalikda muhokama qilish va turli nuqtayi nazarlarni taqqoslash orqali hamkorlik hamda kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Natijada ta'lim jarayoni o'qituvchi tomonidan tayyor bilimlarni yetkazib berishga emas, balki o'quvchining faol ishtiroki, izlanishi, fikr almashishi va mustaqil xulosa chiqarishiga asoslangan pedagogik muhitga aylandi.

Bundan tashqari, tadqiqot natijalari mustaqil fikrlashni rivojlantirish o'quvchilarning muammoli va nostandart vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantirishda muhim o'rin tutishini ko'rsatdi. O'quvchilar muammoning sabablarini aniqlash, mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish, turli yechimlarni ilgari surish va ular orasidan maqbul variantni tanlash orqali o'zlarining tahliliy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirdilar. Bu esa ularni kelgusidagi ta'lim bosqichlarida mustaqil bilim olishga, yangi vaziyatlarga moslashishga va turli muammolarni samarali hal etishga tayyorlashga xizmat qiladi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishni ta'lim jarayonining ajralmas tarkibiy qismi sifatida qarash zarurligini ko'rsatdi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, mustaqil fikrlash o'quvchilarning tayyor bilimlarni o'zlashtirishi bilangina cheklanmay, balki muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, turli fikrlarni taqqoslash, mustaqil yechim izlash, o'z nuqtayi nazarini asoslash va xulosa chiqarish qobiliyatlarini ham qamrab oladi.

Tadqiqot davomida muammoli ta'lim, interfaol metodlar, aqliy hujum, klaster, "B-B-B", "Insert", kichik guruhlarda ishlash, ijodiy topshiriqlar, mantiqiy savollar va didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash faoliyatini faollashtirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi. Mazkur metodlar orqali o'quvchilarning darsdagi faolligi, bilishga bo'lgan qiziqishi, ijodiy va mantiqiy tafakkuri hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyati kengayadi. Shuningdek, o'quvchilarga tayyor javoblarni berish o'rniga ularni savol berishga, izlanishga, fikrlarini dalillar asosida ifodalashga va turli yechimlarni

mustaqil izlab topishga yo'naltirish muhim pedagogik shartlardan biri ekanligi asoslandi. Bunday yondashuv o'quvchini ta'lim jarayonining faol subyektiga aylantirib, uning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Umuman olganda, boshlang'ich sinf o'quvchilarida mustaqil fikrlash ko'nikmalarini tizimli va maqsadli ravishda rivojlantirish ularning 195edago ta'lim faoliyati, ijodiy salohiyati, muammolarni mustaqil hal qilish qobiliyati va shaxsiy rivojlanishi uchun mustahkam 195edagogic asos yaratadi. Shu bois ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga yo'naltirilgan zamonaviy metod va 195edagogic texnologiyalardan izchil foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Foydalangan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni. – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risidagi PF-158-son Farmoni. – Toshkent, 2023.
4. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2006.
5. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.H. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2008.
6. Tolipov O'Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.
7. Yo'ldoshev J.G', Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.
8. Mavlonova R.A., To'rayeva O.T., Xoliqberdiyev K.M. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2008.
9. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2010.
10. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
11. Dewey J. How We Think. – Boston: D.C. Heath & Co., 1933.
12. Bloom B.S. (Ed.). Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – New York: David McKay Company, 1956.
13. Bruner J.S. The Process of Education. – Cambridge, MA: Harvard University Press, 1960.
14. Facione P.A. Critical Thinking: What It Is and Why It Counts. – Insight Assessment, 2015.
15. Fisher R. Teaching Children to Think. – Cheltenham: Stanley Thornes, 1995.
16. Paul R., Elder L. Critical Thinking: Tools for Taking Charge of Your Learning and Your Life. – Pearson Education, 2014.
17. Hattie J. Visible Learning: A Synthesis of Over 800 Meta-Analyses Relating to Achievement. – London: Routledge, 2009.
18. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO, 2021.